

KOMUNIKACIJA U NASTAVNOM PROCESU

1. UVOD

Nastava je najorganiziraniji i najsvrsishodniji dio odgojno-obrazovnog procesa, a odvija se pod vodstvom nastavnika i aktivnim sudjelovanjem učenika. Nastava se odvija sustavno i planski, prema važećim didaktičko-metodičkim načelima i u skladu s biološkim, pedagoškim, psihološkim i sociološkim zahtjevima suvremene teorije i prakse kineziološke metodike.(1)

Kad govorimo o komunikaciji u nastavnom procesu, dakle o didaktičkoj komunikaciji, mislimo ponajprije na svekolike kontakte između nastavnika i učenika. Oni će se ostvariti samo promišljajnom, sustavnom i stvaralačkom dvosmjernom (interpersonalnom= komunikacijom, na svim razinama nastavnog procesa.

Prema tome, temeljni cilj didaktičke komunikacije bio bi poticanje učenikova što djelotvornijeg, osmišljenog i stvaralačkog učenja i njegova volja za neprekinutim samoobrazovanjem.

U komunikaciji s učenicima, u nastavnom procesu, nastavnikova voditeljska uloga trebala bi biti jedna od njegovih osnovnih zadaća. On treba, u svakoj prigodi, neposredno upućivati na one postupke i na one aktivnosti, koje će učeniku omogućiti da osobnim misaonim procesima dođe do spoznaje.

2. PROBLEM

Poticanjem učenikove stvaralačke intuicije stvaramo ujedno i ozračje za učinkovitiju didaktičku komunikaciju. Potrebno je postići sukladnu ravnotežu između ciljeva i učenikove mogućnosti.

U nastavnom procesu uvijek se treba kretati u realnim okvirima. To zahtjeva promišljajno i stvaralačko ostvarenje određenih metodoloških principa i postupaka, odnosno strogih zahtjeva što ih nastava kao odgojno-obrazovni proces stavlja pred nastavnika.

Poticati učenikovu znatiželju za novim spoznajama, promicati učenikove unutarnje pokretačke sile, produbljivanje i produhovljivanje njegove misaone i duhovne perspektive, samo su neki ishodišni izazovi i parametri didaktičke komunikacije.

Prema tome, obuzetost nastave kao odgojno-obrazovnog procesa, treba biti svekoliko promicanje učenikove intelektualne i duhovne razine.

Upravo ta težnja za obogaćivanjem spomenute razine ujedno je i najučinkovitija veza između učenika i profesora u stvaralačkoj didaktičkoj komunikaciji.

3. NEKI ČINITELJI KOJI OTEŽAVAJU KOMUNIKACIJU

U Ekonomskoj i trgovačkoj školi u Čakovcu provedena je anketa 2002. godine na učenicima 1.A, 1.B, 2.A, 2.B, 3.A, 3.B, 4.A, 4.B razreda, s ciljem ispitivanja i utvrđivanja činitelja koji otežavaju ili sputavaju normalnu dvosmjernu komunikaciju u nastavnom procesu na relaciji učenik – profesor. Anketu, koja je bila anonimna, proveli su Mr. Sc. Juraj Novak i pedagog Ekonomske i trgovačke škole Čakovec, prof. Nijaz Letić.

Na anketno pitanje: “Što otežava komunikaciju između nastavnika i učenika?” , 66% učenika je odgovorilo da je razina verbalne, dvosmjerne komunikacije uspješna, 34% učenika je odgovorilo da postoje stanoviti problemi u komunikaciji na relaciji učenik – profesor. Učenici su izdvojili ove probleme: autokratski stav profesora prema učeniku, strah od negativnih ocjena, loše izlaganje gradiva, HALO – efekt (profesor mrzi učenika, organski ga ne podnosi), profesor “zamagljuje” probleme, sputava samoinicijativu...

Iako neke odgovore ispitanika iz anketnog upitnika treba promatrati s određenom zadržkom, pozornom analizom svih odgovora došlo se do zaključka da nastavnik mora biti uvijek i u svakoj prigodi u nastavnom procesu svjestan zahtjevnosti i veličine svoje zadaće.(2)

Da bi se učinkovito nosio sa zahtjevnostima svoga poslanja, mora imati vrsno obrazovanje.

Stoga u nastavnom procesu u komunikaciji s učenicima treba promišljeno i sustavno razvijati u učenika kritički i samokritički stav kao čvrsto artikulirane suodnosne cjeline. Školski sustav, škola, a osobito nastavnik, trebaju u komunikaciji s učenicima omogućiti učeniku dovoljno prostora za njegov svekoliki razvitak, promicati njegove osobne kvalitete, poticati njegova kritička stajališta, ali i osposobiti ga za kritičku prosudbu svojih kvaliteta.

Upravo na toj razini osposobljen učenik biti će u mogućnosti suočiti se u životu sa sve zahtjevnijim izazovima vremena.

4. SASTAVNICE GOVORNE / DIDAKTIČKE KOMUNIKACIJE

Govorna / didaktička komunikacija mora ispuniti određene stroge zahtjeve kao nezaobilazne sudjelnice u govornoj komunikaciji.

Te zahtjeve mogli bismo svrstati u dvije velike skupine (4):

1. unutarnji zahtjevi / sudjelnice
2. vanjski zahtjevi / sudjelnice

1. Unutarnji zahtjevi, sudjelnice govorne / didaktičke komunikacije

Pod unutarnjim zahtjevima podrazumjevamo svekoliku misaonu i duhovnu razinu, kojom nastavnik mora biti dobro “opremljen” prije nego što pristupi obradi nastavne jedinice na nastavnom satu:

- nastavnik mora znati što će govoriti na nastavnom satu
- bezostatno želi postići uspjeh u didaktičkoj komunikaciji
- mora biti obuzet čvrstom vjerom, uvjerenjem za postignućem uspjeha, tj. da didaktička komunikacija u svim svojim dionicama bude nadahnuta, pronicljiva i afirmativna.

Nije dovoljno u didaktičkoj komunikaciji samo pustiti riječi iz “misaonog skladišta”, već im treba nešto dodati, treba ih oplementiti, produhoviti. Nastavnik se ne može zadovoljiti samo lijepim objašnjenjem određenih činjenica na nastavnom satu. Njegova je osnovna zadaća učenike naučiti, poučiti. Tu je težište u didaktičkoj komunikaciji.

2. Vanjski zahtjevi, sudjelnice govorne / didaktičke komunikacije

Vanjski zahtjevi, sudjelnice, izražavaju govornikove misli. U ovu skupinu sudjelnica u govornoj komunikaciji ubrajamo:

- a) govor

- b) položaj tijela
- c) pogled, tj. pažljivo promatranje učenika i njegove reakcije

Uzevši zajedno ove sastavnice, njihovo mjesto i ulogu u govornoj komunikaciji, one oblikuju njenu najvišu razinu i ujedno su bitne strukturne odrednice / razine izražavanja, u obradi nastavne jedinice na nastavnom satu.

Možemo sa sigurnošću ustvrditi da samo sretna sinteza unutarnjih i vanjskih sudjelnica pridonosi učinkovitoj komunikaciji, a poglavito komunikaciji u nastavnom procesu. Samo ona didaktička komunikacija koja počiva na sintezi unutarnjih i vanjskih sudjelnica može poticati učenikovu stvaralačku energiju, njegovu samosvijest, njegovo dostojanstvo i njegovu sigurnost.

5. ZAKLJUČAK

Komunikacija u nastavnom procesu, didaktička komunikacija, je po svojim strukturnim sastavnicama vrlo složen proces.

Samo primjerna usklađenost svih konstruktivnih sastavnica verbalne i neverbalne komunikacije osigurava učinkovitost i stvaralačke dosege u didaktičkoj komunikaciji. Ona postavlja pred nastavnika stroge zahtjeve, široko opće obrazovanje i vrsno poznavanje struke / predmeta koji predaje.

Didaktička komunikacija u nastavnom procesu u obradi nastavne jedinice na nastavnom satu treba biti stvaralačka, u neprekinutom tijeku poticati učenikovu znatiželju, produbljivati je i produhovljavati, tj. poticati učenikovu “žed” za novim spoznajama.

Osnovna pretpostavka za stvaralačku didaktičku komunikaciju bila bi, da je ona u svim svojim dionicama nadahnuta, pronicljiva i afirmativna.

Pod učinkovitom didaktičkom komunikacijom podrazumijevaju se kontakti nastavnika i učenika. Ti kontakti će se učinkovito i stvaralački ostvariti samo promišljajnom, sustavnom i stručnom dvosmjernom, interpersonalnom, verbalnom i neverbalnom komunikacijom, na svim razinama nastavnog procesa.

6. LITERATURA

1. Vladimir Findak: “Metodika tjelesne i zdravstvene kulture”, Šk. Knjiga Zagreb 1999.
2. Juraj Novak, Nijaz Letić: “Didaktička komunikacija”, Ekonomska i trgovačka škola Čakovec, 2002.
3. “Strukturalizam”, posebno izdanje časopisa Kritika, NZMH, Zagreb 1970.
4. Poljak J.: “Didaktičke inovacije i pedagoška reforma škola”, Školske novine, Zagreb, 1994.
5. Sean N.: “Neverbalna komunikacija”, Eduka, Zagreb, 1994.